

SZÖLLŐSY TIBOR

ÖRDÖGBŐRÖS EMLÉKEK

Február 10.

Naponta 3-4 „beteget” fogadok, vagyis azokat a sorkatonákat, akik a reggeli szemlén beteget jelentettek. Nincs különösebb gondom velük: óránkon, napokon belül egészségesen távoznak.

Felfigyeltem az egyik ferdeszemű bajtársra, aki szabályos időközönként felkeresett minket, letöltött úgy két hetet az elfekvőben, majd néhány nap elteltével megint csak jelentkezett. Ezekben a napokban közvetlen parancsnokom egyre ritkábban vett részt a jelentkező panaszkodók felülvizsgálásában – rám bízta ezt a procedúrát. Jelenttem neki: nem találok semmi kivétlivalót a ferdeszemű „beteg” állapotában – nincs terápiai indikáció.

– Márpedig van, azaz találnod kell! – válaszolta az őrnagy. – Nem veszed észre, hogy mikor bent fekszik, milyen rend van a „kórházban?” A fiú szívesen és nagy igyekezettel elvégez minden munkát a „ház körül”, már szinte nélkülözhetetlen. A főnök óhaja: parancs! Olyan diagnózist találtam ki számára, hogy a majdani leszerelésem után is az elfekvőben fogja javítani egészségét.

– Nem is hiányolták a szakasznál, sőt – azt hiszem – még örültek is, hogy nincs ott, mert műrostos orosz tudásával, svejki katonáskodásával rontotta az összképet: a szakasz – ha ő is jelen volt – sehogy sem tudott jó vagy kitűnő eredményt felmutatni a politikai és harci felkészülés ellenőrzése folyamán: ez meg azt vonta maga után, hogy közvetlen parancsnoka hiába várakozott az áhított csillagra.

– Fuccs az előmenetelnek!

Február 18.

Az utóbbi napokban megszorodott a kivizsgálásra jelentkezők száma: többnyire tisztesek és fiatal hadnagyok, főhadnagyok kerestek fel, és amit még eddig nem tapasztaltam: naponta kísérték hozzánk az egy-két-három stráfos katonákat, az „öregeket”, még hozzá a törzsparancsnokságtól sok tíz kilométerre levő támaszpontokról. Amolyan rutinvizsgálatra kísérték őket: vérnyomás, pulzus, testhőmérséklet stb., ezeket az adatokat külön kartonra kellett jegyezni. Makkegészségesek voltak. Megkérdeztem főnökömtől:

mi ez, mivel magyarázható ez az „epidémia?” Elmosolyogta magát, majd elmagyarázta: Ezek a fiúk a rakéta-támaszpontokon szolgálnak, benn a környező erdők sűrűjében, ahova csak egy út vezet, azzal is csak a páncélozott járművek tudnak megbirkózni. Deszka-barakkokban laknak, pihenésre, szórakozásra, bármilyen kikapcsolódásra semmi lehetőségük. Meglőgni se lehet onnan: az erdő járhatatlan, körös-körül mocsarak vannak. Egy szórakozásuk van: csapkodni a bögölynagyságú szúnyogokat. Namármost: közeleg a Szovjet Hadsereg Napja. Íratlan szabály, hogy ilyenkor meg inni kell. De hogy a fenébe jussanak piához? Megbeszélük egymás közt: ki a soros, ki vét ilyen-olyan kisebb „szabálysértést” a közvetlen parancsnokuk tudtával, majd felültetik őket egy kocsira és behozzák. A kíséző tiszt hozza magával a többi tiszttól begyűjtött pénzt, felvásárol néhány rekesz vodkát és vizsi. A fiúk meg pihennek öt napot, majd hazafelé ők is hasonlóképpen tesznek. Megesik ez bármikor, de ünnepek előtt – törvényszerű.

Február 21.

A Szovjet Hadsereg Napja a levegőben lóg: súrolás, mázolás, tupírozás mindenütt. Én végzem az egyenruhába kényszerített polgári kötelességem. A főnököm a tegnapi vizsgáztatott: azt mondta, ez parancs, így dukál, neki jelentést kell tenni képességeimről, rátermettségemről. Azt kérdezte – többek között: Mi a teendőm, ha netán hasmenésjárványt észlelek a katonák között? Az orvosin tanultakról kezdtem beszélni, hogy milyenek a panaszok, a tünetek, a vizsgálati eredmények, de... félbeszakított: – Lehet, hogy ez így van a polgári életben, de nálunk nem! Amint ilyen jelenségeket észlelsz, úgy azonnal jelented nekem. Én meg feljebb. Amint felülről jön a szentencia, úgy megszámoled, hány beteg van, majd hány lyuk a budiban. Ha az utóbbi kevésnek látszik, úgy újabbakat vájgatunk, klóros oldatot vételezünk, megfelelő számú vedret, hogy naponta többször klórozd a klozeteket. Pálcikákat készítesz, rá pedig vattát tekersz, majd ébresztő előtt minden katona fenekéből kenetet kell venni. Értetted?

Már hogy a fenébe ne értettem volna.

A tisztek és családjaik a laktanyákat övező utca másik oldalán lévő házakban laktak. Délutánra oda parancsoltak. Az ezredes felesége derékfájásra panaszkodott; farzsábája volt. Panaszkodott: jön az ünnep, ő meg beteg, hogy fog táncolni? Kissé pironkodva megvizsgáltam; még sosem láttam

egy ezredesné fenekét. Csináltam egy blokádát*, ezzel meggyógyult. Azt mondta, hogy február 23-án este legyen ott náluk, együtt fogunk ünnepelni. Megköszöntem a meghívást, de zavarban voltam, mikor megtudtam, hogy ott lesz az „egész vezérkar”. Az őrnagyom azt mondta, hogy jöjjenek csak nyugodtan, ő is ott lesz.

Ahány tatár csak szolgált az ezredben, mind jelentkezett az este, hogy nagy baj van: borzasztóan fáj a fenekük. Megvizsgáltam őket: a végbélnyílás körül pörköt, enyhe duzzanatot észleltem. Azt mondták, hogy a hitetlenek savat kevertek a vízükbe. Ezt végképp nem érttem. Felhívtam parancsnokomat, és sorolni kezdtem volna a tüneteket, mikor megszakított: A tatárok? – kérdezte. Igen! – mondtam. - De... – nem folytathattam. Azonnal megyek! – szólt, és letette a kagylót. Jött is.

Na, galambocskáim – fordult a hat felsorakoztatott gyászvitézhez. – Szilveszterkor kik voltak közületek az elfekvőben? Hárman előléptek.

Sipirc vissza a kaszárnyába! – rivallt rájuk. A másik hármat – fordult felém – lefektetni és vitamintablettát adni nekik!

A három „szilveszteri” beteg elkotródott, a többi vidáman indult a betegszoba irányába. Ezt aztán végleg nem érttem. Miután kiosztottam a vitamintablettákat, főnököm felfedte előttem a titkot.

A tatár nemzetiségűek nem használnak papírt fenéktörlésre, hanem kis üvegcsében vizet visznek magukkal az árnyékszékre, azzal mosakodnak. Ez nemzeti vagy vallási rítus náluk. Időközönként – így csapatostul – megjelennek az egészségügyiben és azt panaszozzák, amit hallottál. Azt mondják, hogy míg szolgálatban voltak, a fehérek valami savat kevertek a vízhez és ez megégeti azt a bizonyos helyet. Hogy tényleg sav-e, valakik hozzákeverik-e, vagy az ő kitalációjuk, nem lehet kideríteni. Elég az hozzá, hogy van valami elváltozás azon a helyen, de nem veszélyes, két-három nap alatt elmúlik. Nem lehet belőlük kihúzni semmi épkézláb magyarázatot. De nincs semmi gond: hárman-hárman pihennek néhány napot, majd egy idő múltán cserélődnek.

Február 26.

Hát lezajlott a Hadsereg Napja, de úgy, hogy még mindig zajlik, azaz zúg a fejem. Volt dobpergés, fúvószene, vállveregetés, plecsnik, masírozás. Nekünk, egészségügyiseknek is fel kellett volna vonulni, de az utolsó

* blokád, orvosi nyelven: helyi érzéstelenítő, fájdalomcsillapító, gyulladáscsökkentő injekciós koktél.

pillanatban eltekintettek eredeti tervüktől: sehoggy sem tudtunk lépést tartani a többiekkel – leléptettek, így hát szemlélőként vettünk részt a parádén.

Kiglancoltam a pleheket, és indultam az ezredes lakására, hogy részt vegyek a családi ünnepélyen. Késtem. Arról volt szó, hogy én vagyok az ezred kóstolgotója, azaz: minden étkezés előtt, reggel, délben, este egy órával a katonák legkedveltebb foglalkozása előtt próbát veszek az elkészített kajákból, majd bejegyzem egy füzetbe, hogy nincs kifogás a minőséggel szemben, lehet tálalni. Jegyet is kell adnom: hármastól ötösig. Persze, hogy az ötös a sláger. Ezért sosem azt teszik elem, amit a sorkatonáknak adnak, hanem a tisztékét. Van elképzelésem a baka-kajáról, mert néhány hónapig én is azon éltem – meg lehet enni. Néha hígabb a kelleténél, de ennek is megvan a magyarázata.

Ma is jelezték, hogy ötven fővel többen fognak reggelizni, mint rendszeren. A kondérokban már javában rotzogott a főzelék, mikor ezt jelentették a séfnek. (Rutinos az öreg főtörzs – valamikor a háború éveiben ő készítette Zsukov marsallnak a kvászt.) Pillanatok alatt ötven adaggal több lett: két vödör vizet öntetett a kondérba.

Február 23-án este is – mint minden nap – próbát kellett vennem, de aznap minden csúszott: az idő, a séf, még az ezred ügyeletének parancsnoka is elcsúszott az étkezdebén.

Beléptem a nagyfőnök lakásába, jelentkezni akartam és egyben megmagyarázni késésemet, de leintett: „Itt nem beosztott, hanem vendég vagy. Úlj a helyedre!”

Kijelölt székem a közvetlen parancsnokom, az őrnagy mellett volt. Leültem. Láttam, hogy a társaság, az ezred tisztikara már a Vörös Hadsereg tizedik évfordulójának méltatása körüli állapotban van.

Őrnagy! – szólt az ezredes. – Önts büntetőt a doktornak, mert késett. A főnököm erre megöntött egy vizes poharat pálinkával, s nekem ezt be kellett húznom egy szuszra. Próbáltam asztaltársamnak mondani, hogy én ezt nem szoktam, de leintett: Meg akarsz minket sérteni?

A két első korty valahogy csak lement, de a többi, akár a pátermoszter. Én küldtem volna le, az meg jött volna fel. Kínkeservesen, de mégiscsak lement, így nem vallottam szégyent.

Akkor láttam, tapasztaltam először életemben, hogy milyen ügyesen, nagy rutinnal töltik a tiszték a poharakat: a pálinkás palackok nem az asztal közepén voltak, hanem két-két szomszédos pohár mellett, de annyira pontosan a „középpontban”, hogy egy csuklómozdulattal jobbra, balra, pilla-

natok alatt teli lett mindkét pohár. Majd az üres üveget a hátuk mögé tették a fal alá, ahonnan a visszatérő kéz máris hozta az utánpótlást. A hölgyek is ugyanolyan poharakból itták a tüzes vizet, mint a férfiak.

Na, doktor – szólt a parancsnok –, te még sosem mulattál velünk, úgy-hogy énekelj!

Énekeltem volna én a stráfnój (büntető pohár) után, ha nem is parancsolja. Magyar dalokat énekeltem, sokat, még tán azt is, hogy Szeretnék szántani. Közben meg helyette, meg utána ment a „Katyusa”, de annyiszor, hogy a közepe táján már a gorcsicát (mustár) is katusának neveztük.

Táncoltunk is – gramofon zenére, hol a tiszték feleségeivel, hol egymással, hol fordítva. Az ezredessel külön kellett innom, mert nagyon meg volt elégedve felesége kigyógyított derekával. Az egyik fiatal tiszt is ezen a véleményen volt.

A főnöknek az volt a véleménye és mondta is, hogy ezt parancsba adja: én leszek az ezred orvosa. Ha az őrnagynak nem tetszik, valami kifogása van, mehet, s a feleségét is nekem adják.

Szegény őrnagyom minderre nagyokat hallgatott, amit beleegyezésként abszolváltak, holott csak arról volt szó, hogy nem bírt beszélni.

Egy fokkal józanabb lettem ezektől a dumáktól, no meg „jövendőbelim”-től, de vendéglátóim és asztal-szék-padló társaim azonnal és rendszeresen újrafűtöttek, nem feledkezve meg magukról sem.

Valamelyiknek eszébe (az meg hol volt akkor?!) jutott a cári tiszték virtusa: a kiürített poharat a padlóhoz kell verni. Percek alatt nem volt egy ép pohár, de honnan, honnan nem lettek újabbak, ha meg nem jutott, ment a nyakalás.

A kutyának se kívánom, ahogyan éreztem magam másnap. Testi gyötrelmeim eltörpültek lelkifurdalásom mellett, na meg a kétségek miatt: mit tettem, nem mondtam-e valamit őszintén, meg az összetört poharak, lemezek, meg az, hogy mindenáron meg akartam nézni az ezredesné derekát.

Elhatároztam: átmegeyek a nagyfőnökhöz, hogy elnézést, ha kell bocsánatot kérjek, miközben kipuhatolhatom véleményét. Rendbe szedtem magam, gyógyszert vettem magamhoz, hogy viszem az ezredesnének utókezelésként. Dobogó szívvel és száradó torokkal kopogtattam, közben formáltam gondolataimat: mit is, hogy is fogok mondani.

A feleség nyitott ajtót kissé meglepődött arccal, amit rossz jelnek vettem.

– Ki az? – szólt egy rekedt hang a szobából.

– A doktor van itt – felelt az asszony.

Már éppen bűnbocsánati mondókámba kezdtem volna, mikor látótérbe lépett az ezredes és mosolyogva szólt:

– Na, végre egy rendes ember, akivel meg lehet gyógyulni! Mologyec vagy, doktor, gyere be, meggyógyulunk!

Motyogtam volna valamit, hogy a gyógyszert így, meg úgy kell használni, de ő leintett:

– Te azt tudod, hogy mikor iszik a beteg, akkor nem szabad gyógyszert szedni?!

Megkopogtatta a választófalat, néhány perc múltával átjött a szomszédból az egyik tiszt a feleségével, és ... folytatódott a hajnalban megszokott dolog.

Harmadnap döngrováson voltam.

Egy biztos: nem tudom, hány napot fogok még szolgálni, de az életemből hármat kihúzhatok.

Március 6.

A vizsgálatra jelentkezők közül kihalásztam egy újabb „ferdeszeműt”. Semmi baja se volt, de megtudtam, hogy földim, egy perecsenyi járási fiú, aki harmadik éve szolgál, és még sosem volt „beteg”.

Jól jártunk egymással: én pihentetem őt, ő meg tanít a katonaélet apró-cseprő, de jól hasznosítható fogásaira.

Tegnap együtt „vacsoráztunk”. Vasárnap este volt, ledőlünk az ágyra, és elmeséltük egymásnak, milyen otthon a vasárnapi reggeli, ebéd és vacsora. Sorra vettük a jó hazai főztek, sülteket, sütiket. Nem tudtunk a végére érni, mert a feltoluló nyál zavart a beszédben.

Valami történt a telefonommal: a „betegem” fel akarta hívni valamelyik barátját – nem ment ki a hívás. Feltárcsáztam az ügyeletes telefonkiszasszonyt, mert ezt és a hasonló szolgáltatásokat önkéntes lányok végezték, és kértem, hogy segítsen. Azt felelte, hogy a készülékemben van a bibi és azt csak helyben lehet megjavítani. Mondtam: jöjjön és javítsa meg. Azt válaszolta, hogy három nap múlva. Kérdeztem, hogy miért nem most? Azt válaszolta, hogy nem lehet, mert most kezdődött a menzesze, de három nap múltával feltétlenül várjam.

A földim azt mondta erre: mire kész lesz a telefon, elromlik az ő készüléke is.

Reggel betelefonáltam a telefonos hölgynek; sajnálta, hogy magától megjavult a telefon, de azért a profilaktikai vizsgálatra eljön.

Március 12.

Tavaszi hadgyakorlatra készül az ezred: nincs pihenés, egymásba folynak a különböző gyűlések, tanácskozások, gyakorlatok. Ezredes ide, ezredes oda, a politikai főtsizt, egy Hoffmann nevű alezredes az atyaisten; mindenki be akar neki nyalni, piros pontot akar szerezni nála, ami persze érthető, hisz tőle függ: lesz-e előléptetés, újabb csillag a váll-lapon. Ebben a napi dörgölődésben a gépkocsizók parancsnoka volt az etalon: két kézzel fogott kezét az alezredessel, érdeklődött a felesége ölebének egészsége felől, már nappal is „jó estét” kívánt, hogy ő legyen az egyedüli és első. A tegnapi haditanácskozásra úgy öt perccel hamarabb érkeztünk a politikai nagyfőnök székhelyére, ami lehetőséget adott egy kis tereferére, no meg arra, hogy az említett gépkocsizó-parancsnok elmondja: az éjszaka is főnöke felől álmodott, meg azt, hogy feleségét holnap Szocsiba küldi egyhónapos üdülésre. Mindezt a főnök kezének szorongatása közben hadarta el, mire a politikai helytartó azt válaszolta: Habár idősebb vagyok tőled, még mindig magam elégittem ki a feleségemet, egyelőre nem küldöm nyaralni.

Egy pillanatra megkövesedett a csend, majd olyan hahota tört ki, hogy az örök berohantak a szobába.

Március 18.

Megkaptam az első büntetést. Hetente két alkalommal a körzeti katonakórházban kellett ügyeletet tartanom. Reggel indultam. Tapasztalt „betegeim” azt mondták: ne csináljak nagy kerülőt a bejárati kapu felé, kibújhatok a kerítés deszkái között a „kórházunk” mögött, így lerövidül az út, ők is arra mennek egy kis lógászatra, meg a kerítésen túli gyári kultúrházba az esti táncmultságokra.

Már közel jártam a palánkhhoz, mikor érces hang „megállj, hozzám!”-ot parancsolt. Az ezredes első helyettese volt, a gazdasági fő-fő, az ezred mumusa, akit „kivégző”-nek tituláltak. Úgy is nézett ki. Na, gondoltam, ezt nem úszom meg. Szabályzati követelmények szerint jelentkeztem, mire ő felmutatta V-alakba formált mutató- és középső ujjait és megkérdezte: Mennyi ez? Őt – válaszoltam. Szerencséd van, vagy csak eltaláltad, így két nap büntetést kapsz, amit a konyhán kell letöltened! Értettem! – feleltem, és engedelmével futottam a kapu felé.

Este jelentettem őrnagyomnak az esetet.

Azzal nem lehet szót érteni, de próbálok valamit tenni az érdekemben.

Este szólt, hogy az alezredes büntetésemet harminc kiló krumpli megpucolására változtatta.

Kérdeztem földimet: mit tegyek? Az szólt az „elfekvőknek” és indulunk a konyhára. Úgy fél óra alatt megpucoltuk a krumplihalmot.

Március 20.

Tegnap kora hajnalban behoztak egy eszméletlenségig lerészegedett bakát: injekciózás, gyomormosás – kialudta magát, majd vitték a büntetőbe. Történt pedig az, hogy éjjeli őrsgben volt egy távoli raktárépület mellett. Mikor közeledett felé az ellenőrző raj, hallgatott, holott – a szabályzat értelmében – fegyverszegezéssel kellett volna azokat megállásra kényszeríteni, majd kérdezni a jelszót. Ezek hiába várták a reflexiót – nem jött. Odamentek a vastag báránybundában álldogáló őrszemhez és akkor látták, hogy egy nő van a bunda alatt. Riadót rendeltek el. Kisült: a lány odajárt légyottra, amikor kedvese őrségben volt és mivel a fiú fázott, hát beugrott az állandóan üzemelő falusi házikocsmába egy kis lélekmelegítőre. Amíg bemelegedett, barátnéja állt őrt helyette.

Március 25.

Ha kárörvendő lennék, akkor most is örülhetnék: leváltották és áthelyezték az ezred „kivégző”-jét. Az történt, hogy külső ellenőrzés volt a hadgyakorlatra való készültség jegyében, és abban a lerakatban, amely az ellenőrzése alatt állt, négy koporsót találtak, amelyeket – természetesen – az ezred pénztárának rovására készítettett.

Arra a kérdésre, miért, mi célra készítette a koporsókat, azt válaszolta, hogy a hadgyakorlatok emberi veszteségekkel járnak, és ő, mint gondolkodó, előrelátó parancsnok, az események elé ment.

Ment, azaz menesztették, lefokozva.

Április 4.

Érezni-tapasztalni a tavasz közeledtét, leszerelésre készülnek az „öreg”ek”. Ennek az időszaknak, vagyis eseménynek van egy jellegzetes tünete: lopják, helyesebben kicserélik a csákókat, mármint a harmadévesek újjáöltöztetik magukat, mert egy kiszolgált katonának csakis vadonatúj áncugban illik hazamenni.

A sapkacsere helye a klozet. A húsz-húsz kukilyukat egyméternyi fal választja el. Namármost: mikor a zöldfülűek odarajzanak – gyakran kérezednek, mert lehet egy lélegzetnyit pihenni és cigizni – , az öregek nagyon előzékenyen előreengedik a fiatalokat.

Mikor azok felveszik a kényszer-alakzatot, hogy eleget tegyenek szerveztük unszoló kényszerének, az öregek a másik oldalról átnyúlnak, leemelik a fiatal új sapkáját, és helyébe a saját vedlett-prémes fejedőjüket nyomják. Mindez pillanatok alatt történik, úgyhogy a kárt szenvedő nem is tud reagálni, mert ki van téve annak, hogy átmeneti szín- és szaghatás alá kerül vádlója, sarka.

Ha panaszra megy, úgy ő húzza a rövidebbet, mert még megrovást, netán büntetést is kap: miért nem vigyázott a kincstárira? Megsúgják neki: te is ugyanezt teszed két év múlva.

Április 15.

Tegnap találkoztam egy volt évfolyamtársammal. Az egyetem befejezése után őt is behívták sorkatonai szolgálatra. Beteget hozott: egy törött lábú katonát. Elbeszélgettünk. Panaszolta, hogy hónapokig harckocsivezető volt. Többször is folyamodott közvetlen feletteseihez, hogy a szakterületén szeretne szolgálni, és nem sofőrként. (Jogosítványa volt.) Mivel helyben nem reagáltak kérésére, „följebb” írt. Végre megjött az engedély, azóta az egészségügyi rohamkocsin szolgál... mint sofőr. Közelebb került szakterületéhez.

